

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 2634/16

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
 כבוד השופט נ' סולברג
 כבוד השופטת יי וילנר

העותרת: פלונית

נגד

המשיבים: 1. פרקליטות המדינה
 2. פלוני

התנגדות למתן צו על תנאי

בשם העותרת: עו"ד רוני אלוני סדובניק

בשם משיבה 1: עו"ד רנאד עיד

בשם משיב 2: עו"ד ליאור אפשטיין

פסק-דין

השופט נ' הנדל:

1. מונחת בפנינו עתירה שעניינה החלטת פרקליטות המדינה לסגור תיק חקירה נגד משיב 2, מבלי להעמיד אותו לדין פלילי. העתירה מופנית נגד ההחלטה לדחות את הערר שהגישה העותרת. לפי סעיף 64 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982. במרכז העתירה עומדת טענתה של העותרת כי משיב 2 תקף אותה מינית, עת ששימש כרופא והורה מלווה במשלחת לחו"ל של בית הספר התיכון שבו למדה. לגישת המדינה, דין תיק החקירה להיסגר מחמת התיישנות.

התקיימו מספר ישיבות בתיק זה. כד בכד התנהל הליך אזרחי בגדרו זכתה העותרת בתביעה כספית נגד משיב 2. הערעור שהוגש על כך לבית המשפט המחוזי נדחה אף הוא. בסיומו של הדיון שהתקיים בפנינו, הוצעה הצעה על-ידנו, שהתקבלה, ולפיה העתירה תימחק אך בית משפט זה יתייחס במישור הכללי לעמדת המדינה שעמדה ביסוד סגירת התיק. וכך נעשה, שכן, לדעתנו, הבהרה מסוימת, אף במישור הכללי, עשויה להיות רלוונטית למקרים עתידיים, ככל שלצערנו יישנו.

2. כמסגרת הערר והדיון בפנינו הועלתה השאלה האם עבירת המין שיוחסה למשיב 2 התיישנה. סעיף 354(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק) קובע סייג להתיישנות עבירות

מין בקטין, ולפיו יחל מנין תקופת ההתיישנות ביום שמלאו לקטין עשרים ושמונה שנים. עוד קובע הסעיף כי אם חלפו עשר שנים מיום ביצוע העבירה, לא יוגש כתב אישום אלא באישור היועץ המשפטי לממשלה. לענייננו רלוונטי סעיף 354(א)(2) לחוק, אשר מאריך את תקופת ההתיישנות לגבי עבירות המנויות בסעיף, שנעברו על-ידי האחראי על הקטין כהגדרת "אחראי על קטין או חסר ישע" בסעיף 368 לחוק, שאינו בן משפחה. אחת מן העבירות המנויות בסעיף 354(א)(2)(ד), הרלוונטית למקרה זה, היא עבירה של מעשה מגונה לפי סעיף 348(ד)(1), הקובע כי "העושה מעשה מגונה באדם שהוא קטין שמלאו לו ארבע עשרה שנים תוך ניצול יחסי תלות, מרות, חינוך, השגחה, עבודה או שירות, דינו - מאסר ארבע שנים". במילים אחרות, במצב שבו "אחראי על קטין או חסר ישע" עובר עבירות מסוימות, ביניהן עבירה של מעשה מגונה לפי סעיף 348(ד)(1), יחול סייג להתיישנות המאריך את מירון ההתיישנות עד ליום שבו מלאו לנפגע או הנפגעת עשרים ושמונה שנה.

השאלה המרכזית שהתעוררה במקרה דנן היא האם הורה מלווה או רופא מלווה, במסגרת טיול לחוץ לארץ מטעם בית ספר תיכון, עונה להגדרת "אחראי" על נערים ונערות המשתתפים בטיול. ההגדרה המתאימה לענייננו מופיעה בסעיף 368(א)(1) לחוק וקובעת כי "אחראי" כאמור הינו "הורה או מי שעליו האחריות לצרכי מחייתו, לבריאותו, לחינוכו או לשלמו של קטין או של חסר ישע - מכוח דין, החלטה שיפוטית, חוזה מפורש או מכללא, או מי שעליו האחריות כאמור לקטין או לחסר ישע מחמת מעשה כשר או אסור שלו". מצאנו לנכון להבהיר כי, להשקפתנו, הגדרה זו יכולה להכניס תחת כנפיה גם רופא או הורה מלווה בטיול בית ספרי. כן הורה כזה עשוי להיכנס להגדרה של ניצול יחסי תלות, מרות או השגחה כנדרש על-פי סעיף 348(ד)(1) לחוק. כך על פני הדברים ובכפוף לנסיבות העניין. אך, לכתחילה, כך נדמה, אין לשלול הגדרה של "אחראי" או של ניצול יחסי תלות, מרות או השגחה, מגורם המתלווה לטיול בית ספרי, בין אם במסגרת תפקיד ספציפי דוגמת רופא, ובין אם כהורה מלווה.

3. המדינה טענה כי הורה או רופא מלווה עשוי שלא להתאים להגדרת "אחראי", משום שמדובר, ככלל, בתקופה קצרה של אחריות. הודגש כי כאשר קורבן עבירת המין הוא קטין, הוא ייטה לחשוף את מעשה העבירה רק לאחר שעבר תהליך של התנתקות מהאחראי שפגע בו, ולאחר שתמה תלותו בו או תחושת האיום. לגישת המדינה, נימוקים אלו נחלשים שעה שמדובר בהורה או רופא מלווה בטיול בית ספרי. ואולם, ובמיוחד כאשר מדובר בטיול בחוץ לארץ, אין בכך שמדובר בתקופה קצרה כדי למנוע הגדרה של הורה או רופא מלווה כ"אחראי". הרי לשם כך הוא משתתף בטיול. זאת ועוד, ישנם שיקולים נוספים שהנחו את המחוקק בקביעת סייג להתיישנות עבירות מין בקטין. כפי שהובהר בהצעת חוק העונשין (סייג להתיישנות בעבירות מין בקטין), ה"ח 2449, התשנ"ו-1995:

הסיבות המרכזיות לכך שקורבנות עבירות אלן מסוגלים במקרים רבים לדווח על העבירות שנעברו בהם רק כעבור שנים רבות הן:

תלותו של הקורבן כפוגע שנמשכת לעתים גם לאחר שהפך בגיר על פי החוק, ותופעות אופייניות במקרים אלו של מגננה נפשית בדרך של הדחקה (שם, בעמ' 238 ; ההדגשה הוספה).

בין הנפגע הקטין להורה או הרופא המלווה מצויים פערי כוחות משמעותיים. לכך יש להוסיף כי במרבית המקרים ההורה המלווה הוא הורה של בן כיתתו של הנפגע. מצב דברים זה עשוי לעורר אצל הנפגע תחושות קשות, ביניהן אשמה או בושה (הגם שאין זו אשמתו כלל ועיקר), ולהוביל לכך שיחלפו שנים ארוכות בטרם הנפגע יאזור אומץ ויחשוף את שאירע לו וכו'. דווקא משום שמדובר בהורה של ילד אחר, עשוי להיווצר מעין לחץ, חברתי ופנימי, על הנפגע שלא לגלות על האירוע. הארכת תקופת ההתיישנות נועדה כדי לתת מענה לתופעות נפשיות אלו, שיכולות להתעורר גם כמצבים שבהם הפוגע הוא הורה או רופא מלווה בטיול בית ספרי. אכן, מן העבר השני עומדים שיקולים כגון חלופי הזמן, מבחינת יכולתו של הנאשם להתגונן. ברם, קיימים מנגנונים המרככים חשש זה. כך, למשל, סעיף 354(א) לחוק קובע כי במצב שבו חלפו עשר שנים מיום ביצוע העבירה, הגשת כתב אישום תחייב את אישור היועץ המשפטי לממשלה. ושוב נדגיש, כי אנחנו לא קובעים כלל גורף לגבי אשמה בתיקים מעין אלו, אלא ברצוננו למנוע כלל גורף השולל מניה וביה את האפשרות כי הורה או רופא מלווה יוגדר כ"אחראי" או ככזה שפעל תוך ניצול יחסי תלות, מרות או השגחה.

4. העתירה נמחקת בזאת, כמוסכם. בנסיבות העניין, הן משיכה 1 והן משיכה 2, יישאו, כל אחד בנפרד, בשכר טרחת עורכי דינה של העותרת בסך 10,000 ש"ח. בנוסף, כל אחד יישא במחצית הוצאות תשלום האגרה.

ניתן היום, כ"ח בתמוז התשע"ט (31.7.2019).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט